

İLETİŞİMSOSYOLOJİSİ

ÜNİTE 6

YENİ MEDYA DÜZENİNDE KAMUSAL ALAN, DEMOKRASİ, İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ
VE TOPLUMSAL DENETİM
Ayça MUTLUCAN

GİRİŞ

- **Günümüzde** neredeyse yerkürenin tamamını kısıpaca alan ve iletişim sosyolojisi yazınında genellikle “*yeni medya*” olarak adlandırılan yüksek teknoloji ürünleri, bir yandan geri dönüşü olmayan bir biçimde hükümlranlıklarını ilan edip, toplumsal yapıyı tümüyle dönüştürürken, diğler yandan da başta medya ve siyaset olmak üzere toplumsal kurumlara yeni anlamlar yüklemektedir.
- **Yeni medya düzeninin** başlıca göstergesi, toplumsal yapının zaman ve mekan anlayışlarına yönelik sınırlandırıcı etkilerinin artık aşılmağa olduğudur.
- **Bilişim teknolojilerinin** çok sayıdaki getirilerine karşın; özellikle demokrasi, insan hakları, özgürlük ve mahremiyet ihlalleri gibi alanlarda hem toplumsal hem de bireysel açıdan ciddi tehlikeler içerdğı her geçen gün daha fazla ortaya çıkmaktadır.
- **Veri**, işlenmemiş olgular, rakamlar ve benzeri materyallerdir.
- **Enferomasyon**, bu verilerin yararlı, anlamlı ve organize edilmiş biçimleridir.
- **Bilgi**, elde edilen enformasyonun amaçlara en uygun şekilde kullanılabileceğı duruma dönüştürülmesidir.

YENİ MEDYA DÜZENİ

- **Amerika ve Japonya** gibi ileri derecede gelişmiş ülkelerde, 1960’lardan itibaren yapısal özellikleri itibariyle farklılıklar arz eden köklü değişimler ortaya çıkmıştır.
- **1980’lerde tümüyle belirginleşen** bu değişimler paralelindeki toplumu tanımlamak için; **Zbigniew Brzezinski** “*teknokratik çağ*”, **Daniel Bell** “*sanayi sonrası toplum*”, **Peter F. Drucker** “*bilgi toplumu*”, **Yoneji Masuda** “*enformasyon toplumu*”, **Manuel Castells** “*network toplumu*”, **Marshall McLuhan** “*küresel köy*” kavramlarını kullanmıştır.
- **Son yıllardaysa**, bilişim teknolojilerinde yaşanan devrimsel gelişmeler sonrasında; “*ağ toplumu*”, “*yeni ekonomi*”, ve “*yeni medya düzeni*” kavramları da rağbet görmektedir.
- **Yeni medya kavramı**, bilişim teknolojilerinde yaşanan devrimsel yeniliklere paralel olarak, 2000’li yıllara doğru “*multimedya*” (çoklu ortamlar) kavramının yerine kullanılmaya başlanmıştır.
- **Multimedya**; veri, metin, görüntü ve ses gibi farklı iletişim biçimlerini tek bir şebeke içinde bütünleştiren bir platformken;
- **Yeni medya**, digital bir medya olmanın çok ötesinde, etkileşimli(interaktif) bir enformasyon dağıtım aracıdır.
- **Kompleks** özellikteki multimedya *içeriğı ve interaktif yapısı*, onu önceki tüm iletişim biçimlerinden farklılaştıran karakteristik özellikğidir.
- **İnternet de**, yeni medya içinde ilk akla gelen ve öne çıkan teknoloji olmaktadır.
- **Parka’a göre geleneksel medya**, bireyin kitle toplumunun bir üyesi olduğuna vurgu yaparken, *yeni medya düzeni*, sanal toplumun bir üyesi olması bağlamında “birey üzerine” odaklanmaktadır.
- **Bilişim teknolojileriyle kastedilen**; yüksek teknolojinin sunduğı imkanlar doğrultusunda enformasyon ile bilginin, insanlar ve bilgisayarlar tarafından elektronik ortamda yeniden yapılandırılması, işlenmesi, aktarılması, sergilenmesi, biriktirilmesi, organizasyonu ve kullanılmasıdır.
- **Yeni medya**; “yüksek bir ivme hızı ve süreklilik gösteren söz konusu teknolojik dönüşüm sürecinin birbiriyle bağlantılı yeniliklerinin laboratuvar ortamından çıkartılıp piyasalarda

tüketime sunulmuş ve iletişim etkinliğinin sosyo-ekonomik değerine koşut olarak, günlük yaşamın ayrılmaz birer parçası haline gelmiş ürünleri” şeklinde tanımlanabilir.

- **Burada “yeni” olan,** yüksek teknoloji ve onun interaktif yapısıdır.
- **Gazete, radyo ve televizyon,** klasik anlamda “basın” olarak tanımlanırken;
- **Mikro-işlemciler, fiber optik, uydu yayıncılığı, kablolu televizyon, teletext, kelime işlemciler, video, konferans, vb.** “bilgi teknolojilerini” oluşturmaktadır.
- **Yeni medya düzenine ait temel eğilimler altı başlıkta toplanabilir:**
- Bilgi teknolojilerinin bellek kapasitesi ve hızında yaşanan gelişmelerle; *bir yandan maliyetler düşerken diğer yandan kalite ve performansın hızla yükseliyor olması.*
- Telekomünikasyon, bilgi-işlem ve yayıncılık alanları ile bunlara yönelik ürün ve hizmetlerde, teknolojik bütünleşme ile yöndeşmenin hız kazanması. Burada, hem “sayısallaşma” olarak bilinen sistemler hem de tüm iletişim işlemlerinin aynı kanal üzerinden yapılmasını sağlayan Bütünleşik Hizmetler Sayısal Ağı (ISDN) şebekesi, yeni medyanın biçimlenmesinde temel öneme sahiptir.
- Bilgi teknolojilerinin hız, kapasite ve yenilikçilik özelliklerindeki artışlara rağmen, minyatür boyutlara indirgenmeleri ve kolayca “taşınabilir” hale gelmeleri.
- Piyasayı büyütüp kullanıcı sayısını arttırmak gibi ekonomik amaçlar doğrultusunda, bilgi teknolojilerinin kullanımı her yeni ürünle beraber daha da basitleşmekte ve eskiden olduğu gibi teknik uzmanlık gerektirmemektedir.
- Bilgisayarlar arasında mesaj alışverişinde kullanılan sistemlerin şebekeleşmeleri, bu şebekelerin birbirleriyle bağlantısı (internet) ve ağ yetenekleri (networking) artmaktadır. Buna paralel olarak, -fiber optik, uydu ve telefon hatları gibi- şebeke bağlantı teknolojilerindeki gelişmelerle de, iletişim kapasitesi ve verimliliği artmakta, böylece ağlar üzerinden verilen hizmetler hem çeşitlenmekte hem de yaygınlaşmaktadır.
- *Hedef kitle anlayışının öne çıkması.* Klasik kitle iletişim teknolojilerinde kitleler; iletişim sürecine, tümüyle pasifize şekilde ve ‘sadece’ alıcı olarak katılmaktadır. Yeni medya düzeniyse, tam tersi yönde gelişme gösterir. İçeriği belirlenmiş mesajların, çok geniş alanlarda ve türdeş olmayan kitlelere iletilmesi yerine; daha dar alanlarda ve spesifik beklentileri olan belli hedef kitlelere ulaştırılması anlayışı öne çıkmaktadır.
- **Yeni medya;** bir bölümü bilgisayarlara(bilgi-işlem) özgü işlemleri, diğer bölümü de iletişim araçlarına özgü yapıları barındıran çift yönlü ve “melez” bir medyadır.
 - **1980’lerde,** özellikle bilgisayar alanına uyarlanmasıyla biçimlenmiştir.
- **Bugünün ve geleceğin küresel güçleriyle ilgili** tabloyu net biçimde görebilmek; bilgi teknolojilerine tek tek bakmak yerine, bunların sahip oldukları ortak güçleri bütüncül şekilde teşhis etmekle mümkündür.

- **Küresel enformasyon Ağı Altyapısı'na** paralel ilerleyen çalışmalar, bu eğilimleri her geçen gün daha da güçlendirmektedir.
 - **Kullanımı kolay ve ucuz olacak şekilde** planlanan(tertiplenen) telefon, televizyon ve bilgisayar şebekesi, bu çalışmaların en bilinen örneğidir.
 - **Bu sayede** kişisel bilgisayarlarla tek bir hat üzerinde işlem yapmak mümkün olmuş ve merkezileşme sağlanmıştır.
 - **Yeni medyayla ilgili kuramsal yaklaşımlar çok boyutlu olmaka birlikte, temel olarak üç ana başlık altında incelenebilir.**
- *Yeni medyayı ekonomi-politik açısından ele alan ve Garbham, Golding, Murdock gibi kuramcılarının öncülüğündeki yaklaşım:* Bilişim teknolojilerini, piyasanın büyümesi ve ihtiyaçların üretilmesi noktasında “araç” olarak kabul ederken; yeni medya konusunda da, “tüketim pratiklerinin ekonomisine” odaklanılmasını öne sürer. Yeni medya, sermayenin ve üretimin 1970’lerden itibaren uluslararası hale gelerek küresel piyasaya yönelmesiyle gelişmiştir. Küreselleşme ve ticarileşmenin egemenliğini kurduğu bu süreçte, bilişim teknolojilerinin desteğiyle “hedef kitleler” daha küçük birimlere bölünmüş ve medya ürünleri daha önce olmadığı kadar piyasayla içi içe girmiştir.
 - *Yeni medyayı toplumsal-kültürel pratikler bağlamında ele alan ve “kültürel çalışmalar” ekolü ile “post-yapısalcı” kuramdan beslenen yaklaşım:* Yeni medya ortamının alımlanması ve sanal evrende kimlik üretimi konularına odaklanmaktadır. Robins ve Webster gibi kuramcılara göre dönüşüm, piyasaya yeni ürünler sürmeyi hedefleyen ekonomik ve teknolojik koşulların ötesinde; aslında yeniden şekillenen toplumsal, kültürel ve siyasal gerçekliğe işaret etmektedir. Bireyler, hem kendini ifşa etme olanaklarına kavuşmakta hem de sürekli olarak daha fazla gözetim altına alınmaktadırlar. Gündelik yaşam, hızla “panoptik” bir anlam kazanmaktadır.
 - *Yeni medyayı liberal-çoğulcu paradigma içinde ele alan ve demokrasinin işlerliği açısından konuya bakan yaklaşım:* Teknolojik determinist bir içerime sahip olan bu görüştekiler; bilişim teknolojilerinin sadece belli bir azınlığın değil, geniş kitlelerin bilgi ve enformasyona istediği zaman ulaşmasına olanak verdiği inancındadırlar.
- **Genel bir toparlama yaparsak, yeni medya düzeni,** birbiriyle bağlantılı dört önemli süreçte merkezi bir rol oynamaktadır: *moderniteden post-moderniteye geçiş, endüstriyel toplumdan enformasyon toplumuna geçiş, küreselleşme ve merkezi jeopolitik ulusal sistemin dağılması.*
 - **Yeni medya düzeninin getirdiği olumsuzluklar:**
 - Bir yanda aileyi tecrit ederken digger yandan ev alanını içsel olarak parçalamakta,
 - Çalışma anlayışı yanında tüketim kalıplarını da tümüyle bireyselleştirip dönüştürmekte,
 - Kamusal alan ve özel alan kavramlarının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmakta,
 - Gündelik hayatı panoptic bir kıskaç içine alarak, insan hakları ve özgürlükler ile bireysel mahremiyetleri paramparça etmektedir.

YENİ TOPLUMSAL YAPI VE MEDYA DÜZENİ İÇİNDE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ

- **Bilişim teknolojilerinin iş görme** kapasitesi bugün o kadar büyük boyutlara ulaşmıştır ki, evlerde kullanılan kişisel bilgisayarların işlem gücü, ilk insanı aya götüren bilgisayarlarından daha yüksektir.
- **Teknoloji, bilgi ve yönetim aşamaları arasında**, karşılıklı bağımlılık ve sinerjinin belirleyici olduğu döngüsel bir yeni sistem ortaya çıkmaktadır.
- **Bu döngü, aynı ölçüde büyük örgütsel ve kurumsal değişiklikler sağlandığında**, daha büyük bir üretkenliğe ve verimliliğe yol açacaktır.
- **Bu sistem, yapısal olarak üç(3) temel etkene dayanmaktadır:**
 - *Enformasyoneldir*; sistemdeki -ülkeler, bölgeler, şirketler gibi- aktörlerin üretkenliği ve rekabet gücü, en yüksek verimliliği sağlayacak şekilde enformasyon üretme, işleme ve uygulama kapasitelerine dayalıdır.
 - *Küreseldir*; üretim, tüketim ve dolaşım faaliyetlerinin -enformasyon, teknoloji, yönetim, piyasalar, sermaye ve emekten oluşan- bileşenleri yanında, kitli faaliyetler de ya doğrudan doğruya ya da ekonomik aktörler arasındaki bağlantılar ağı üzerinden küresel ölçekte örgütlenmiştir.
 - *Ağ örgütlenmesine dayalıdır*; yeni bir döneme işaret eden tarihsel koşullar içinde üretim ve rekabet, küresel girişim ağları arasındaki etkileşim üzerinden gerçekleşir.

MANUELL CASTELLS (1942 -)

Castells, enformasyon küresel bir ekonomide akış içindeyken, bu akışın düzensiz olduğunu ve dünyanın tüm bölgelerine temas etmediğini belirtir. Dolayısıyla, dünyanın bütününe kapsayan küresel ekonomi, sadece küresel mali pazarlarla bağlantılı bilişim teknolojileri yoluyla karşılıklı çıkar sağlayan gelişmiş kapitalist ülkeler adına işlev görür (Laughey, 2010: 109).

- **Castells** yukarıdaki sınıflandırma ölçeğinde konuya yaklaşıırken, **Soete'ye göre**, yeni dönemin temelinde; bilişim teknolojilerinde yaşanan ve bazen söz konusu gelişmelere neden olan bazen de bunları kolaylaştıran hızlı teknolojik dönüşümler yer almaktadır.
- **Bu teknolojilerin sahip oldukları aşağıdaki karakteristikler; sosyo-ekonomik ve örgütsel çerçevede de yeni yapısal dönüşümlere yol açmıştır:**
 - Enformasyon ve bilişim sektörlerindeki maliyetlerde görülen dramatik düşüş,
 - Bilişim ve bilgisayar teknolojilerini tek noktada birleştiren “dijital buluşma”,
 - Uluslararası elektronik ağ ilişkilerindeki hızlı büyüme.
- **Mark poster**, bilişim teknolojilerinin yaygınlaşmasının, bilgi ve enformasyonun elektronik olarak dolayımına neden olduğunu ve bunun da toplumsal ilişkilerin dolaşım ağını etkilediğini belirtir.
- **Poster**, burada uygarlığı üç aşamada ele alır: *Yüz yüze ve sözlü gelenek dönemi, matbaa aracılığıyla yazının dolayımına girdiği dönem ve elektronik değişim dönemi.*
- **Jean Baudrillard**, bilişim teknolojilerinin, doğal dünyayı teknolojik olarak dolayımına bir üst-gerçekliğe(hiper-gerçekliğe) dönüştürdüğü görüşündedir.
 - **Uygarlığın**, sembol(simgesel) sistemlerindeki anlamın değişmesi aracılığıyla üç dönemden geçtiğini öne sürer: **Konuşma ve yazının egemen olduğu** ilk aşamada, imgeler ve

gerçeklik birebir denklik ilişkisi içindedir. **Kitle iletişim araçları**, reklamcılık, propaganda ve ticarileşmenin egemenliğindeki ikinci aşamada, imgeler gerçekliği gizleme aracı haline dönüşmüştür. **İçinde bulunan son aşama ise**, gerçekliğin yokluğunun imgeler aracılığıyla gizlendiği bir üst-gerçeklik uygarlığıdır. Bu anlamda çok fazla enformasyonun olduğu ama çok daha az anlamın bulunduğu bir evrenden bahseder.

- **Yeni medya düzeni**, coğrafi ve toplumsal sınırları ortadan kaldıran ve insanları, fikirleri ve malları, zaman ve mekan içinde daha önce hiç olmadığı denli hızlı ve güvenli taşıyan ulaşım teknolojileri, bilgisayarlar, uydu yayıncılığı ve digger teknolojik keşiflere işaret etmekte ve onlar üzerinde yükselmektedir.
- **Sayısal(digital) teknoloji**; very, ses, müzik, metin, fotoğraf ve görüntü gibi her çeşit enformasyonun, mikro işlemciler sayesinde “bit” olarak adlandırılan 0 ve 1 biçimine dönüştürülmesidir.

YENİ MEDYA DÜZENİNDE BİR DÖNÜŞTÜRME MEKANİZMASI OLARAK İNTERNET

- **Innis’in** teknolojinin iktidarı yoğunlaştıracığı yönündeki kaygılarına karşılık, **McLuhan** teknolojinin iktidarı daha da geniş bir tabana yayacağını söyleyerek iyimser bir tablo çizer.
- **Harold innis’e göre**, iletişim araçlarıncı taşınan mesaj(ileti) kadar, bunların taşınma biçimi de önemli bir faktör (etken) olarak toplumsal yaşamda etkilidir.
- **“Araç iletidir.”** Sözü, iletişim kuramları içinde adeta bir slogan (söyleme) dönüşen **McLuhan**, *“kol değirmeni size derebeyi toplumunu betimleyecektir, buhar değirmeniye endüstriyel kapitalisti ile capitalist toplumu”* diyen Karl Marx’ın toplumsal ilişkilerin kompleks biçimde üretim güçlerine ve dolaylı olarak da teknolojiye bağlı olduğu yönündeki görüşlerini hem daha sonraki aşamaya taşımıştır.
- **Yeni medyanın** en karakteristik argümanı olan internet, **Michel Gensollen’e göre**, hem işlevsel ve ekonomik üstünlükleri hem de Batı’daki egemen değerlere yakınlığı nedeniyle sıra dışı bir başarıya ulaşmıştır.
- **Barry Wellman’a göre**; e-posta, facebook ve twitter gibi olanaklar sayesinde, kızgınlık veya mutluluk gibi duyguların yansıtılabileceği bir kişilerarası medya olarak kendini sunmaktadır.
 - **Böylece**, özel-toplumsallığın güçlenme eğilimine alt yapısal iki boyutuna birden karşılık gelir.
- **İletişimi** kültürel olmaktan ziyade teknolojik bağlam içerisinde ele alan **McLuhan’ın** *“sıcak ve soğuk iletişim araçları”* şeklindeki kategorik ayrımı, mekanik ve elektronik çağların niteliklerini belirleyen teknolojik farklılaşmalara referansta bulunur.
 - **Sıcak iletişim araçları**, yüksek düzeyde enformasyona dayalı içeriğe ragmen katılımın sınırlanmış olmasıdır. Özellikle **yazılı medya**.
 - **Soğuk iletişim araçları**, izleyici katılımına daha fazla olanak tanır, ancak enformasyon yoğunluğu düşüktür. **Telefon** ile karakterize olur.
- **İnternetin sunduğu olanaklar**; öncelikle ses, görüntü, imaj ve metni birleştiren niteliğinden kaynaklanır. **Bu anlamda internet**;
 - Enformasyonun çok sayıdaki biçimselliklerini bir araya getirilmesiyle işlev görür.
 - Yerel, ulusal ve uluslararası erişim olanakları sağlayan, bu anlamda zaman ve mekanla sınırlı olmayan küresel bir iletişim biçimidir.
- **Yeni medya-özellikle internet-, geleneksel medya ile kitle iletişim araçlarının- en azından bir arada-sahip olmadığı kompleks özelliklere sahiptir.**
 - **Çok ortamlılık**: İnternetin sunduğu olanakların sonucu olan çok ortamlılık (multimedya), neredeyse sonsuz miktardaki enformasyon türünün üretilmesine ve sunulmasına imkan tanımaktadır.
 - **Paket Anahtarlama**: İnternet üzerinden veri taşıma yöntemidir. Mesajları (iletileri) alt bölümlere ayırır, ilgili yerlere gönderir ve yeniden toplar.
 - **Hiper metin**: WWW üzerinde kurulu, yapısal bir oluşumdur. Metinsel enformasyon türleri arasındaki bağlantı ile bu bağlantıları sağlayan mekanik yapılar, kullanıcıların sınırsız şekilde bir metinden diğerine geçiş yapmalarına olanak sağlamaktadır.

- **Eş zamanlılık:** İnternet üzerinden iletişim, hem eş-zamanlı hem eş zamansız hem de gerçek zamanlı olarak üç şekilde gerçekleşebilmektedir.
- **Karşılıklı Etkileşimlilik:** İletişim modelleri içinde büyük bir öneme sahip olan karşılıklı etkileşimlilik, alıcının göndericiye geri bildirim yapmasını sağlayan bir iletişim ağıdır.
 - **Kilit kavram olan “geri bildirim”, geleneksel medya ile internet açısından farklı anlamlar taşımaktadır:**
 - **Geleneksel medya,** alıcıların yayın kanallarını kullanarak kesintisiz şekilde geri bildirim yapmalarına olanak tanımaz.
 - **İnternet ise,** kullanıcılarına aynı kanallar üzerinden anında ve kesintisiz karşılık verme olanağı sağlamaktadır. **Böylece,** kullanıcıları için “*kişilerarası kitle medyası*” olma potansiyeli taşımaktadır.
- **Kitlesizleştirme:** Yeni medya düzeninin kişilerarası –yani yüz yüze- bağlantı olanağı sayesinde, araç üzerinden bireyin kontrolünün sağlanması olarak tanımlanabilir.
 - **Negroponte’ye göre, yeni medya,** “giderek digital verilerin aktığı bir nehre dönüşecektir.”
 - **Negroponte’ye göre,** yeni medya düzeninin alt yapısı içinde ışık dalgalarını aktarmak suretiyle can alıcı bir rol oynayan cam elyafının kapasitesi neredeyse sınırsızdır.
 - **Cam elyafı,** saniyede yaklaşık bir trilyon bit iletme kapasitesine sahiptir.
- **İnternet,** kamusal alanine elektronik ortamda yeniden inşası yanında, çok seslilik ve farklılaşmalara dayalı olarak “*gerçek demokrasi*” vaatlerini de içinde barındırmaktadır.
- **Ancak bu olumlu getirilerin yanında;** yeterli donanım ve eğitim alt yapısına sahip olmayanları feda ederek bilgi aristokrasisine yol açması, digital tiranlar doğurması, iktidarların çok seslilik ve farklılaşmaları denetleme eğilimleri sonucunda gözetim pratiklerini(uygulamalarını) en üst noktalara taşıması gibi kaygılar da göz ardı edilmemelidir.
- **Yeni medya düzenine yönelik çözümler içinde,** post-modern kabilelerden oluşan yeni bir uygarlık olarak kabul edilen siber-uzayda, “*bedenin yitimi*” olgusu giderek önem kazanmakta, bu sanal evrende varolan ilişkiler ile yaşamlarda belirginleşen “*bedensizleşme*” olgusu, sosyal teoriye(kuramına) yeni açılımlar sunmaktadır.

YENİ MEDYA DÜZENİ VE SANAL CEMAATLER

- **Sanal cemaat** olarak adlandırılan küçük öbekler, **post-modern kabileler** olarak görülmektedir.
- **Sanal cemaatler içinde bireyler,** enformasyon arayışından ziyade “*ötekinin yok edildiği*” bir toplumsal ilişkiler arayışı içindedirler.
- **M. Young’un da belirttiği gibi,** “*ötekine*” karşı tahammülsüzlük üzerine temellenen ve her üyesinin “*aynı payda içinde*” bulunduğu sanal cemaatler, aralarındaki ortak noktalar yoluyla sadece simetriyi öne çıkararak “*farklılıkları*” ısrarla reddederlerken, *küçülme ve içe dönme* tehlikesiyle de karşı karşıya kalmaktadır.
- **Castells,** yeni medya düzeni içindeki *gerçek sanallık kültürüne* de vurgu yapar.
 - **Sanal gerçekliğe** karşıt olarak “gerçek sanallık” içinde; medya gerçek deneyimlerin bizzat kendisi haline dönüşür.
 - **Böylece castells** yeni medya düzeni ile bunun farklı izleyici öbekleri hedef alan gücünün; **McLuhan’ın “araç iletidir.”** Şeklindeki kitlesel medya yorumlanmasının karşısında, “ileti araçtır.” Sonucunu doğurduğunu belirtir.
- **Çoğulcu demokrasi:** Temel insan hakları ve halk egemenliği konularındaki temel teminatlar haricinde çok sayıda başka kurumları da içerir.
 - **Çok partili sistem,** parlamenter prosedürler, bağımsız yargı, basın ve iletişim özgürlüğü, aktif(etkin) vatandaş katılımının değişik biçimlerini ve düzeylerini kabullenme isteğidir.
- **Sanal cemaatlerde,** öteki ile birlikte olma, ötekinin varlığına katlanma veya ortak bir payda bulmak için çabalama durumları söz konusu değildir.
- **Sanal cemaatler,** bireysel planda özgürce yapılan ve ötekinin keyfi olarak dışlayan seçimler üzerine kurulmuştur.

- **Demokrasinin;** ötekinin tahayyülden bile silindiği sanal dünyada nasıl boy atacağı ve gelişeceği yönündeki husus, acilen cevaplaması gereken bir soru olarak gündeme gelmektedir.
- **Demokratik sistemlerin bir ayağını** “bireysel özgürlükler” ile “katılım” digger ayağını da “çoğulculuk” oluşturur.

Jurgen Habermas (1929 -)

Modern siyasal düşüncede, demokrasiyle ilişkiseliliği bağlamında kamusal alan konusu, Habermas'ın eserlerinde geniş yer bulmuştur. Bir toplumsal yaşam alanı olarak ele aldığı kamusal alanı, ortak çıkarlar sorunu etrafında enformasyonun dolaşıma sokulduğu ve görüş alışverişinin yapıldığı, bu sayede kamuoyunun biçimlendiği bir tartışma alanı olarak ta-

amlar. Modern toplumun gelişimi paralelinde kitle iletişim araçlarının toplumu biçimlendirici rolü üzerinde durarak, bunların kamusal alanın başlıca kurumları olduğunu söyler. Bu noktada, vatandaşların kamusal alana katılımında demokratik iletişimi olmazsa olmaz bir zorunluluk olarak görür. Ancak tüm bunlara rağmen, eleştirel bakış açısını da daima saklı tutar. Habermas'a göre kitle medyası, demokrasinin saptırılmasından ve akılcı tartışmaların gerçekleşebileceği koşut alanların oluşturulması düşünden başka bir şey de değildir.

- **Grup(öbek) kutuplaşması:** Sanal cemaatlerde,-muhafazakar, Marksist, anarşist, vb. Gibi- çok farklı düşüncelere sahip olanların sadece kendileri gibi düşünenlerle bir araya gelmelerinin yol açtığı olgudur.

SANAL DEMOKRATİK YAPILANMA VE YENİ MEDYA DÜZENİ İÇİNDE KAMUSAL ALAN'IN YENİDEN TANIMLANMASI

- **İnternetin,** toplumsal yapı üzerindeki etkilerine yönelik iki yaklaşım söz konusudur.
 - **İlki İLERLEMECİ** bakış açısında bilişim teknolojilerinin özgürleştirici etkilerini öne çıkaracak, yeni medya düzeninin daha demokratik yapı sergileyeceğini; internetin anarşist karakteristliği sayesinde, sansür imkanlarının zorluğu ve zaman-mekandan bağımsızlığı gibi özellikleriyle otoritet yönetimlerin sınırlanacağını belirtmektedir.
 - **Bu teknolojik determinist** yaklaşım, modern sosyal teorideki “aydınlanmacı gelenek” ile örtüşmektedir.
 - **İkinci görüşse,** teknolojinin de toplumsal olarak inşa edildiği yönündedir. **Bu görüşün savunucuları** , internet gibi bilişim teknolojilerinin tek başlarına değişim ajanı olamayacağını, tam aksine, kurulu düzenleri pekiştirici bir etki ortaya çıkartacaklarını ileri sürmektedirler.
- **İnternet,** bir iletişim ve ilişki arayışının ötesinde; farklılıklara dayalı yeni bir topluluk mekanı olarak, modern toplumlardaki kamusal alanine yok oluşuna direniş mekanı olarak da yorumlanmaktadır.
- **Teknolojik determinist görüşü savunanlar,** sınırsız enformasyona erişim imkanı ve serbest giriş ortamı sağlaması açısından internetin, mevcut iktidar ilişkilerinin karakteristiklerini değiştirdiğini;

- İnsanlık tarihinde ilk kez sınıf, ırk ve din sınırlaması olmadan, belli bir ortama herkesin eşit şartlarda girmesini sağlayarak,
- Yönetenler ile yönetilenler arasındaki güç dengelerini sarstığını iddia edilmektedir.
- **Karşıt görüştekiler ise**, enformasyon tolumu ile yeni medya düzeninin, yönetici öbeğin çıkarlarına hizmet etmek için geliştirilmiş bir mit olduğu düşüncesindedirler.
- **Onlara göre**, kitle demokrasileri sürekli gözetime ihtiyaç duymaktadır.
- **Karmaşık toplumların** idaresinde, iktidarı elinde tutma ve yönetme açısından, bilişim teknolojilerinin her türlü alt yapısını hazırladığı gözetim mekanizmaları, toplumsal denetimin de standart(ölçüt) araçları haline gelirler.
- **Bu görüştekilerden bazıları**, yeni medya düzenini bir “ideoloji” sınıflaması içinde ele almış ve capitalist sistemin bugünkü ihtiyaçlarıyla ilişkilendirilmiştir.
- **Enformasyon aktarımının** teknolojik açıdan ileri derecede gelişmiş capitalist ülkelerden gelişmekte olan ya da gelişmemiş ülkelere doğru nicelik ve nitelik açısından tek yönlü şekilde gerçekleşmesi, yeni medya düzenindeki dengesizliği her geçen gün daha da büyütmektedir.
- “Elektronik sömürgecilik” adı verilen bu olgu, askeri ve ekonomik sömürgeciliğin yeni versiyonu olarak nitelendirilmektedir.
- **Çokuluslu şirketler bakış açısından bakıldığında** yeni medya düzeni, capitalist düzeni, capitalist ekonominin başlıca amacı olan kar maksimizasyonu hedefine uygunluk açısından, çekici bir ürün olarak yatırım yapılabilir ve büyük kazançlar sağlanabilecek alanların başında gelmektedir.
- **Ayrıca**, capitalist ekonomi içinde talebin kontrolü-yani reklam ve pazarlama etkinlikleri için de zorunlu olan yeni medya, ekonomik sistemin ayrılmaz bir parçası ve tamamlayıcı bir öğesidir.
- **İnternetin**, yeni kamusal alanı oluşturulduğunu öne süren **Rheingold**, her isteyene açık erişim, gönüllü katılımı, kamuoyunun rasyonel tartışmalara katılan vatandaşlar birliği tarafından oluşturulması, devletin ve örgütlü iktidarların özgürce eleştirisi gibi unsurlara vurguda bulunur.
- **Dahlgren**, siyasal kamusal alanine dört boyut sergilediğini belirtir: *Medya kurumları, medya temsili, sosyal yapı ve sosyo-kültürel etkileşim.*
- **Michel Foucault**: Bilişim teknolojilerinin toplumun her alanine yayılmış kılcal damarlarının, bireyleri ediginleştirilmesinin yanında; yeni medya düzeninde iktidarlara daha da katı bir şekilde kurumsallaştırmakta olduğunu belirtir.
- **Sanayi toplumunun** çoğunluk esasına dayanan *parlamenter demokrasinin* yerini yeni medya düzeni içinde *katılımcı demokrasinin* alacaktır.
- **Bachrach ve Botwiniek’e göre katılımcı demokrasi**, siyasal sistemin kurumlarının tüm düzeylerinde, özellikle de sivil toplumun uzantısı ve ürünü olan siyasal partiler, dernekler, taban inisiyatiflerinin bulunduğu ara düzeydeki etkin vatandaşların karar alma sürecinde sürekli ve anlamlı katılımına önem veren kurumsallaşmış bir demokrasi modelidir.
- **Yoneji Masuda**, enformasyon toplumlarında demokrasinin farklı bir nitelik alacağını ve “enformasyon demokrasisi”nin ortaya çıkacağını söyler. **Bu da dört kriter üzerinde yükselecektir.**
 - **İlki**, özel yaşamın gizliliğinin korunmasıdır.
 - **İkincisi**, bilme hakkıdır.
 - **Üçüncüsü**, kullanma hakkıdır.
 - **Dördüncüsü**, her vatandaşın küresel enformasyon alt yapısının yönetimine doğrudan katılım hakkı.

YENİ MEDYA DÜZENİNDE MAHREMİYETLERİN VE BİREYSEL ÖZGÜRLÜKLERİN İHLALI

- **Liberal siyaset geniş anlamda** “devlet alanı ve toplumsal alan”, **dar anlamda da** “ev alanı ve ev dışı alan” şeklinde ayrımlaştırılan bu iki kavram; kamusal dendiğinde *devleti*, özel dendiğinde de *evi ve mahrem yaşamı* kapsamaktadır.
- **Mahremiyet hakkı**, modern devletlerde bireysel özgürlüğün de teminatıdır.

T. H. MARSHALL

Marshall, yurttaşlığı üç aşamada açıklar: **Sivil öge**; bireysel özgürlük için gerekli olan -ifade, düşünce ve inanç özgürlüğü gibi- haklardan oluşur. **Siyasi öge**; siyasi otoriteye sahip bir organın üyesi olarak ya da böyle bir organın üyelerinin seçmeni olarak, siyasi iktidara katılım hakkını içerir. **Sosyal öge**; ekonomik refah ve güvenliğe sahip olma hakkından sosyal mirastan pay almaya kadar geniş bir haklar dizisini ifade eder (Marshall ve Bottomore, 2006: 16). İletişim hakkı, doğrudan veya dolaylı olarak, her üç ögenin de sınırları içinde yer alır.

- **Genel anlamda üç tip mahremiyetten bahsedilebilir;**
 - **Mekansal mahremiyet:** Bireyleri saran fiziksel alanın korunmasını içerir.
 - **Bireysel mahremiyet:** Bireylerin haksız ve zarar verici müdahalelere karşı korunması.
 - **Enformasyon mahremiyeti:** Özel nitelikli verilerin toplanması, saklanması, işlenmesi ve dağıtımının ne şekilde yapılacağını denetlemenin bireylere ait olması anlamındadır.
- **Modernitenin karşı karşıya kaldığı sorunlar:**
 - İşsizlik,
 - Savaşlar ve otoriter rejimler,
 - Gelecek korkusu,
 - Terror hareketleri.
- **Mahremiyet,** uluslararası insan hakları hukukunda “korunması gereken temel bir hak” olarak görülmüştür.
- Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesinin **17.maddesinde**, “hiç kimsenin mahremiyeti, ailesi, evi veya haberleşmesi keyfi ya da hukuk dışı müdahalelere konu olamaz ve şeref ile itibarına hukuk dışı saldırı yapılamaz.” Hükmü yer almıştır.
- Transistorun icat edildiği **1948’**deyde **BM**, “hiç kimsenin özel hayatında, evinde veya haberleşmesinde keyfi müdahaleye maruz bırakılamayacağını” insan hakkı olarak belirlemiştir.

ÜNİTE SONU